

Sygn. akt III CZ 54/22

POSTANOWIENIE

Dnia 25 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący)

SSN Marcin Krajewski (sprawozdawca)

SSN Mariusz Łodko

w sprawie z powództwa (...) Bank Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko S. D.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 lutego 2022 r.,

zażalenia pozwanego

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 26 sierpnia 2021 r., sygn. akt I WSC (...) (I AGa (...)),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 5 lipca 2021 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił wniosek pozwanego o zwolnienie od kosztów sądowych w odniesieniu do opłaty od skargi kasacyjnej. Odpis postanowienia doręczono pełnomocnikowi pozwanego za pośrednictwem Portalu Informacyjnego 26 lipca 2021 r. w trybie art. 15z⁹ ust. 2, 3 i 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Opłata sądowa od skargi kasacyjnej wynosiła 5 339 zł, tj. 5% wartości przedmiotu zaskarżenia wynoszącej

108 767 zł, pomniejszone o 100 zł w związku z zaliczeniem opłaty od wniosku o uzasadnienie wyroku Sądu drugiej instancji na poczet opłaty od skargi.

Postanowieniem z 26 sierpnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił skargę kasacyjną pozwanego wobec nieuiszczenia opłaty w ustawowym terminie.

Pozwany wniósł zażalenie na postanowienie z 26 sierpnia 2021 r., zarzucając naruszenie art. 101 ust. 1 i 2 oraz 102 ust. 1 u.k.s.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. Na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. skarżący wniósł o przeprowadzenie kontroli postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z 5 lipca 2021 r. oddalającego wniosek o zwolnienie pozwanego od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Katalog postanowień zaskarżalnych zażaleniem do Sądu Najwyższego jest zamknięty i nie obejmuje postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych. Nie oznacza to jednak, że takie postanowienie sądu drugiej instancji nie podlega kontroli Sądu Najwyższego. Jeśli bowiem skutkiem odmowy zwolnienia od opłaty jest stwierdzenie nieopłacenia skargi kasacyjnej, a to doprowadziło do jej odrzucenia, wówczas Sąd Najwyższy, rozpatrując zażalenie na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną, na wniosek strony zgłoszony na podstawie art. 380 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c., rozstrzyga również o postanowieniu sądu drugiej instancji o odmowie przyznania zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 16 lipca 2008 r., II CZ 40/08; z 6 maja 2011 r., II CZ 12/11, i z 27 czerwca 2013 r., III CZ 28/13).

W okolicznościach sprawy pozwany S. D. korzystał ze zwolnienia od kosztów sądowych w zakresie opłaty od apelacji przyznanego postanowieniem Sądu Okręgowego w P. z 1 sierpnia 2019 r. W tej sytuacji należy ocenić, czy w okresie od wydania tego postanowienia doszło do takiej zmiany w sytuacji pozwanego, że nie powinien on korzystać ze zwolnienia również w postępowaniu kasacyjnym. Zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem Sądu Najwyższego sąd orzekający o zwolnieniu od opłaty od skargi kasacyjnej nie jest związany uprzednim orzeczeniem zwalniającym stronę od kosztów sądowych. Jeżeli jednak na

wcześniejszych etapach postępowania stronie przyznano zwolnienie od kosztów sądowych, odmowa udzielenia jej takiego zwolnienia w postępowaniu kasacyjnym wymaga stwierdzenia, iż położenie strony uległo w jakimś aspekcie zmianie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 14 października 2005 r., III CZ 77/05; z 6 maja 2011 r., II CZ 12/11; z 28 maja 2013 r., V CZ 12/13; z 27 listopada 2013 r., V CZ 61/13; z 13 lutego 2015 r., II CZ 91/14; z 10 listopada 2016 r., IV CZ 45/16; z 26 stycznia 2018 r., II CZ 95/17; z 14 listopada 2019 r., I CZ 76/19; z 5 grudnia 2019 r., I CZ 99/19; z 30 kwietnia 2021 r., V CZ 10/21).

Oceniając dotychczasowe oświadczenia pozwanego składane na podstawie art. 102 u.k.s.c., należy stwierdzić, że jego sytuacja majątkowa zmieniła się na tyle, iż był on w stanie uiścić opłatę od skargi kasacyjnej bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Porównanie sytuacji majątkowej pozwanego przedstawionej w oświadczeniu z 21 maja 2019 r. oraz w oświadczeniu z 1 czerwca 2021 r. prowadzi do wniosku, że miesięczny dochód netto pozwanego utrzymuje się na poziomie ok. 1 600 zł. Zmiana okoliczności dotyczy jednak żony pozwanego, której miesięczny dochód netto wzrósł z 1 000 zł do 4 500 zł.

W oświadczeniu z 1 czerwca 2021 r. pozwany wskazał, że pozostaje z żoną w ustroju rozdzielności majątkowej i pokrywa stałe wydatki oraz zobowiązania w części. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego sytuację majątkową osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych ocenia się w kontekście wszystkich okoliczności jej stanu rodzinnego, majątku, dochodów i źródeł utrzymania. Istnienie między skarżącym a jego żoną rozdzielności majątkowej nie ma wpływu na ocenę tej sytuacji (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 5 maja 1967 r., I CZ 37/67, i z 6 marca 2019 r., I CZ 15/19). Skarżący wskazał, że prowadzi z żoną wspólne gospodarstwo domowe oraz że współuczestniczy w uiszczaniu zobowiązań i stałych wydatków. W takiej sytuacji stan majątkowy współmałżonka pozwanego ma znaczenie przy ocenie istnienia przesłanek zwolnienia wskazanych w art. 102 ust. 1 u.k.s.c. Małżonkowie mają obowiązek wzajemnej pomocy, co dotyczy także ponoszenia kosztów w związku z postępowaniami sądowymi, a zniesienie wspólności ustawowej między małżonkami nie niweczy tego obowiązku (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 5 maja 1967 r., I CZ 37/67, i z 6 marca 2019 r., I CZ 15/19).

W świetle tych okoliczności nie ma uzasadnionych podstaw do przyjęcia, że na obecnym etapie postępowania pozwany nie mógł zostać obciążony opłatą sądową od skargi kasacyjnej. Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych stanowi szczególną pomoc państwa dla osób, które ze względu na ich trudną sytuację życiową i materialną nie mogą uiścić tych kosztów bez uszczerbku dla koniecznych kosztów utrzymania siebie i rodziny. Pomoc ta może być przyznana wyłącznie w sytuacji, gdy niemożność poniesienia kosztów postępowania ma charakter obiektywny, na który strona nie ma realnego wpływu. Postępowanie sądowe jest co do zasady odpłatne i strona ubiegająca się o zwolnienie od kosztów sądowych winna wcześniej poczynić oszczędności we własnych wydatkach. Dopiero gdyby tak poczynione oszczędności okazały się niewystarczające, sąd może zwolnić ją z obowiązku uiszczenia kosztów sądowych (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 listopada 2016 r., II CZ 126/16; z 27 lipca 2016 r., V CZ 34/16; z 30 czerwca 2021 r., V CZ 40/21). Zwiększony rygorizm przy realizacji obowiązku wnoszenia opłat sądowych jest uzasadniony zwłaszcza w postępowaniu kasacyjnym, będącym postępowaniem nadzwyczajnym, prowadzonym głównie w interesie publicznym (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 7 grudnia 2017 r., V CZ 84/17; z 2 marca 2017 r., V CZ 7/17, i z 17 maja 2012 r., I CZ 55/12).

Należy także podnieść, że wbrew stanowisku pozwanego nie doszło do naruszenia przepisów postępowania przez zaniechanie wezwania go do uiszczenia opłaty sądowej przed odrzuceniem skargi kasacyjnej. Bieg terminu do opłacenia pisma procesowego (tu: skargi kasacyjnej) określa art. 112 ust. 3 u.k.s.c. W mającej moc zasady prawnej uchwale składu siedmiu sędziów z 16 marca 2017 r., III CZP 82/16 (OSNC 2017, nr 7-8, poz. 75) Sąd Najwyższy przesądził, że w razie wniesienia przez stronę zastępowaną przez profesjonalnego pełnomocnika skargi kasacyjnej, od której pobiera się opłatę stałą lub stosunkową, sąd drugiej instancji, po doręczeniu postanowienia oddalającego w całości lub w części wniosek o zwolnienie skarżącego od kosztów sądowych oraz bezskutecznym upływie terminu przewidzianego w art. 112 ust. 3 u.k.s.c., odrzuca skargę kasacyjną. Nie ma przy tym znaczenia, czy sam wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych pochodzi bezpośrednio od strony, czy też został złożony przez jej pełnomocnika. Wbrew wywodom zawartym w zażaleniu, kwestia ta nie mogłaby zresztą mieć znaczenia w

niniejszej sprawie, gdyż wniosek o zwolnienie od kosztów został złożony przez pełnomocnika pozwanego. Nie został on również zwrócony, ale podlegał oddaleniu, a negatywna decyzja procesowa została prawidłowo doręczona profesjonalnemu pełnomocnikowi pozwanego.

W świetle powyższego zażalenie pozwanego nie zasługiwało na uwzględnienie.